ד שָׁם (ל״ו) [ל״ז] (ע״ב) וּכְרָבָא. ה בְּרַיְתָא שָׁם (לג:) דַּעֲנִיבָה אָסוּר וּמוֹקֵי לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, וּלְדִידָן דְּקַיְמָא לָן (סי׳ שיז ס״ה) דַּעֲנִיבָה לָאו קְשִׁירָה הִיא מֻתָּר לְאָגְדוֹ. ו מֵימְרָא דְּרַבָּה שָׁם (ל״ו) [ל״ז] (ע״ב). ז מִשְּׁמֵהּ דְּרַשְׁבִּ״י שָׁם מ״ה (ע״ב). ח שָׁם ל״ז (ע״ב). ט בַּעַל הָעִטּוּר (ח״ב נט ע״ב) וְכֵן כָּתַב הַטּוּר.

ד וְאִם נָשְׁרוּ מֵהֶעָלִין בְּתוֹךְ הָאֲגֻדָּה בְּעִנְיָן שֶׁמַּפְסִיק, אֵין לָחֹשׁ (דְּמִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ. אֲבָל שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ חוֹצֵץ, עַל כֵּן יִזָּהֵר לִקַּח (י) הַחוּט שֶׁרָגִיל לִהְיוֹת סְבִיב (ג) [ב] הַהֲדַס) (מהרי״ל (מנהגיס)). **ה וְאִם לֹא אֲגָדוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, אוֹ שֶׁהֻתַּר אִגּוּדוֹ, אִי אֶפְשָׁר לְאָגְדוֹ בְּיוֹם טוֹב בְּקֶשֶׁר גָּמוּר, אֶלָּא אוֹגְדוֹ בַּעֲנִיבָה.** הַגָּה: (יא) יֵשׁ מִי שֶׁכָּתְבוּ לַעֲשׂוֹת הַקֶּשֶׁר בְּדֶרֶךְ אַחֵר, שֶׁכּוֹרְכִין סְבִיבוֹת שְׁלֹשָׁה מִינִים אֵלּוּ וְתוֹחֲבִין רֹאשׁ הַכֶּרֶךְ תּוֹךְ הָעִגּוּל הַכָּרוּךְ (טור), וְכֵן (ג) [ג] נוֹהֲגִין. וְיֵשׁ (ד) לִקְשֹׁר הַהֲדַס (יב) גָּבוֹהַּ יוֹתֵר מִן הָעֲרָבָה (מהר״י וויל (שו״ת סי׳ קנא)), וְיַשְׁפִּיל הַהֲדַס וְהָעֲרָבָה תּוֹךְ אִגּוּד הַלּוּלָב, כְּדֵי שֶׁיִּטֹּל (יג) כָּל שְׁלֹשָׁה מִינִים בְּיָדוֹ בִּשְׁעַת בְּרָכָה (מהרי״ל). וְיֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ לַעֲשׂוֹת בַּלּוּלָב (ה) (יד) שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים, וְכֵן נוֹהֲגִין (מרדכי פרק לולב הגזול (סי׳ תשמט)): **ב ו יִטֹּל הָאֲגֻדָּה בְּיָדוֹ** (ו) (טו) **הַיְמָנִית,** (ז) (טז) **ז רָאשֵׁיהֶם לְמַעְלָה** (יז) **וְעִקְּרֵיהֶם לְמַטָּה, ח וְהָאֶתְרוֹג** (ח) [ח] **בַּשְּׂמָאלִית: ג ט אִטֵּר נוֹטֵל לוּלָב בִּימִין כָּל אָדָם,**

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

הַשְּׁלֹשָׁה מִינִים כְּדֵי לְקַיֵּם מִסָּפֵק אֶת הַמִּצְוָה בְּלֹא בְּרָכָה עַיֵּן שָׁם, מְבֹאָר דְּאַף שְׁעַת הַדְּחָק סְבִירָא לֵהּ דְּלֹא מְהַנֵּי לְעִנְיַן בְּרָכָה, וְאַף דְּלֹא קָטוּם. וְעַיֵּן בְּשׁוּ״ת כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה חֵלֶק ב׳ (סי׳ מז) אִם אַחַר שֶׁנָּטְלוּ הַקָּהָל נִמְצָא שֶׁלֹּא הָיָה רַק שְׁתֵּי בַּדֵּי הֲדַס, יַחְזְרוּ וְיִטְּלוּ בְּלֹא בְּרָכָה וֶהֱבִיאוֹ בִּרְכֵּי יוֹסֵף (סק״ב) עַיֵּן שָׁם: **[ב] הַהֲדַס.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב, וְכָתַב בְּמַטֵּה מֹשֶׁה (סי׳ תתקכז) שֶׁיֵּשׁ לִזָּהֵר בַּהֲדַס לְהַתִּיר אִגּוּדוֹ, דְּלִפְעָמִים מֻנָּח עֻקְצוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה וְלִפְעָמִים כּוֹפְפִים הָרָאשִׁים לַתָּוֶךְ שֶׁלֹּא יִנְשְׁרוּ הֶעָלִים, לָכֵן יִפְשֹׁט וְיִזְקֹף אֶת הַבַּדִּים וְיַעֲמִידֵם דֶּרֶךְ גְּדִילָתָם עַיֵּן שָׁם, וְכֵן כָּתַב הַשְּׁלָ״ה (מסכת סוכה פרק נר מצוה אות טז) וֶהֱבִיאוֹ בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ב): **[ג] נוֹהֲגִין.** וְעַיֵּן שָׁם בְּמַטֵּה מֹשֶׁה בְּשֵׁם מַהֲרִי״ל (סדר תפילות חג הסוכות) שֶׁבְּכָל שִׁשָּׁה יָמִים לֹא יִהְיֶה פָּתוּחַ לוּלָבוֹ לְמַעְלָה רַק טֶפַח וּבְיוֹם הוֹשַׁעְנָא רַבָּא יַתִּיר אִגּוּדוֹ עַד חָצְיוֹ. וְעַיֵּן בִּפְרִי מְגָדִים (א״א סק״ג) שֶׁכָּתַב נִשְׁאַלְתִּי בְּיוֹם טוֹב אֶחָד שֶׁלֹּא הָיוּ עָלִין תְּלוּשִׁין מִלּוּלָב אִי שָׁרִי לִתְלֹשׁ מִלּוּלָב וְלַעֲשׂוֹת אֶגֶד, יֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁרִי דְּכָל בְּתָלוּשׁ לֵית בֵּהּ אִסּוּר עַיֵּן בֵּיצָה (לג:) וּבְסִימָן שכ״א (סי״ג), עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, וְעַיֵּן סִימָן שכ״ב סָעִיף קָטָן ו׳ שֶׁנִּרְאֶה מִדְּבָרָיו כְּמִסְתַּפֵּק קְצָת בָּזֶה שֶׁכָּתַב וְלִקְטֹם עָלֶה מִלּוּלָב לֶאֱגֹד הַלּוּלָב בְּיוֹם טוֹב בְּקֶשֶׁר הַמֻּתָּר אֵין רְאָיָה מִכָּאן דְּרָאוּי לְהָרִיחַ עַיֵּן שָׁם, וְכֵן הָעוֹלָם נוֹהֲגִים חֻמְרָא בָּזֶה שֶׁלֹּא לִתְלֹשׁ בְּיוֹם טוֹב וּמְכִינִים עֲלֵי לוּלָב מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וּדְבָרִים הַמֻּתָּרִים וַאֲחֵרִים כו׳, וְאִם שָׁכַח לְהָכִין וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לֶאֱגֹד בְּעִנְיָן אַחֵר כִּמְדֻמֶּה שֶׁיֵּשׁ נוֹהֲגִים לִתְלֹשׁ בְּשִׁנָּיו דְּאִיכָּא שִׁנּוּי וּפְשִׁיטָא דִּלְצֹרֶךְ מִצְוָה שָׁרִי בִּכְהַאי גַּוְנָא, וּמִכָּל מָקוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת בְּצִנְעָא: **ב [ח] בַּשְּׂמָאלִית.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב, וְעַיֵּן (באר היטב) לְקַמָּן סָעִיף קָטָן י״ג, וְעַיֵּן מַחֲזִיק בְּרָכָה (סק״ד) בְּשֵׁם זֶרַע אֱמֶת (ח״א או״ח סי׳ צה) שֶׁהַנּוֹטֵל לוּלָב קֹדֶם יֵשׁ לוֹ עַל מַה שֶּׁיִּסְמֹךְ, וְאַדְּרַבָּא יֵשׁ

בַּאֵר הֵיטֵב

(ג) הַהֲדַס. וּמִיהוּ אֲפִלּוּ אֲגָדוֹ לַלּוּלָב שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ דְּכָל לְנָאוֹתוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ, כֵּן הוּא בַּגְּמָרָא (לז.). וְהוּא הַדִּין אִם אֲגָדוֹ לַהֲדַס בַּלּוּלָב, כֵּן מַשְׁמַע בַּתּוֹסָפוֹת (שם ד״ה היכי). מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב): **(ג) נוֹהֲגִין.** אֲפִלּוּ בַּחֹל. דַּרְכֵי מֹשֶׁה (אות א), מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ג): **(ד) לִקְשֹׁר.** הָאֲרִ״י זַ״ל (פרי עץ חיים שער לולב פ״א) כָּתַב לֶאֱגֹד שְׁלֹשָׁה הֲדַסִּים אֶחָד בְּצַד יָמִין וְאֶחָד בְּצַד שְׂמֹאל וְאֶחָד בְּאֶמְצַע, וְהַלּוּלָב תִּקַּח אוֹתוֹ הַשִּׁדְרָה כְּנֶגֶד פָּנִים בְּצַד יָמִין שֶׁלּוֹ לִימִינְךָ וְהַשְּׂמֹאל שֶׁלּוֹ לִשְׂמֹאלְךָ וְאוֹתוֹ בַּד שֶׁל הֲדַס שֶׁשַּׂמְתָּ בְּאֶמְצַע תַּטֶּה אוֹתוֹ לְצַד יָמִין וְהַשְּׁתֵּי עֲרָבוֹת תָּשִׂים אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל. וְעַיֵּן טַ״ז סוֹף סִימָן תר״ן. וּשְׁלָ״ה (מסכת סוכה פרק נר מצוה אות טז) כָּתַב בְּשֵׁם מַטֵּה מֹשֶׁה (סי׳ תתקכז) עֲרָבָה בְּצַד שְׂמֹאל וַהֲדַס בְּיָמִין וְלוּלָב בְּאֶמְצַע, וְכֵן נוֹהֲגִין: **(ה) שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים.** כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. וְכָתַב הַטַּ״ז (סק״א) וְנִרְאֶה דְּהַקְּשָׁרִים שֶׁל מַטָּה, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁקָּשַׁר כָּל הַשְּׁלֹשָׁה מִינִים בְּיַחַד מִשּׁוּם נוֹי, הוּא נֶחְשָׁב לְאֶחָד וְיַעֲשֶׂה לְמַעְלָה עוֹד שְׁנַיִם אִם אֶפְשָׁר לוֹ, עַיֵּן שָׁם. וְצָרִיךְ לְאָגְדָם דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן. שְׁלָ״ה (שם): **ב (ו) הַיְמָנִית.** וְכָתַב בֵּית יוֹסֵף (ד״ה וכתב עוד) בְּשֵׁם אָרְחוֹת חַיִּים (הל׳ לולב סי׳ יט) דְּאִם נוֹטְלִין שְׁנֵיהֶם בְּיָדוֹ אַחַת דְּלֹא יָצָא. וְטַ״ז סָעִיף קָטָן י״ד חוֹלֵק עָלָיו וְכָתַב דְּפָשׁוּט אִם נְטָלוֹ בְּיָד אֶחָד שֶׁיָּצָא עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַב עָלָיו הַיַּד אַהֲרֹן בְּסִימָן תר״ן (הגב״י): **(ז) רָאשֵׁיהֶם.** וַאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא אִם הֲפָכוֹ אֶחָד מֵהֶם. טַ״ז (סק״ב): **(ח) בַּשְּׂמָאלִית.** וְיַקְדִּים נְטִילַת אֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל וְאַחַר כָּךְ

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לְאָגְדוֹ הַאי לְחוּדֵהּ קָאֵי וְהַאי לְחוּדֵהּ קָאֵי. וּמִשּׁוּם חֲצִיצָה נַמִי לֵיכָּא, (ז) אַף שֶׁהַקֶּשֶׁר מַפְסִיק בֵּין יָדוֹ לְהַלּוּלָב, דְּכָל לְנָאוֹתוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ, (ח) וַאֲפִלּוּ אִם הַקֶּשֶׁר הָיָה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ: **(י) הַחוּט שֶׁרָגִיל לִהְיוֹת סְבִיב הַהֲדַס.** פֵּרוּשׁ שֶׁרְגִילִין לִקְנוֹת בַּדֵּי הַהֲדַס מֵהָעַכּוּ״ם אֲגֻדָּה אֲגֻדָּה, וְקָאָמַר שֶׁצָּרִיךְ לְהָסִיר הַחוּט מִשָּׁם, דְּזֶה הַחוּט הוּא שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ, וְאֵינוֹ לְנָאוֹתוֹ. (ט) אֲבָל אִם כָּרַךְ בַּדֵּי הַהֲדַס בְּלוּלָב, שָׁרִי וְלֹא הָוֵי חֲצִיצָה, דְּזֶה מִקְּרֵי לְנָאוֹתוֹ [לְבוּשֵׁי שְׂרָד (ד״ה אינו חוצץ)]. וּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (סק״ב) כָּתַב הַטַּעַם דִּלְהָכִי שָׁרִי דְּכָל שְׁלֹשָׁה מִינִים כְּחַד חֲשִׁיבֵי: **(יא) יֵשׁ מִי שֶׁכָּתְבוּ וְכוּ׳.** אַיּוֹם טוֹב (י) קָאֵי, דְּהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ הֵבִיא הַהֶתֵּר שֶׁל עֲנִיבָה, וְהָרַמָּ״א בְּשֵׁם הַטּוּר מֵבִיא הַהֶתֵּר דִּכְרִיכָה. א]אַךְ מַה דְּסִיֵּם הָרַמָּ״א וְכֵן נוֹהֲגִין, וּפֵרֵשׁ הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ג) אַף בַּחֹל, צָרִיךְ עִיּוּן דְּאַף דְּבַמָּרְדְּכַי (סי׳ תשמח) נִזְכַּר הַהֶתֵּר דִּכְרִיכָה אַף בַּחֹל, אֲבָל לֹא בְּאֹפֶן זֶה, אֶלָּא שֶׁמִּתְחִלָּה קוֹשֵׁר פַּעַם אַחַת וְאַחַר כָּךְ כּוֹרֵךְ וְכוּ׳, וּמִתּוֹךְ כָּךְ הוּא כְּאִלּוּ קוֹשֵׁר שְׁנֵי קְשָׁרִים זֶה עַל גַּב זֶה, אֲבָל בְּלֹא קְשִׁירָה לֹא עָדִיף מֵעֲנִיבָה. אַחַר כָּךְ מָצָאתִי שֶׁגַּם הַגְּרָ״א מְתַמֵּהַּ עַל זֶה, וְעַל כֵּן נִרְאֶה, לְפִי מַה שֶּׁמְּבֹאָר לְקַמֵּהּ דְּהַמִּנְהָג לַעֲשׂוֹת שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים, הַקֶּשֶׁר הַתַּחְתּוֹן מַה שֶּׁמְּאַגֵּד הַשְּׁלֹשָׁה מִינִים בְּיַחַד יַעֲשֶׂה בִּקְשִׁירָה מִקֹּדֶם: **(יב) גָּבוֹהַּ יוֹתֵר.** וְהַטַּעַם עַל פִּי הַקַּבָּלָה, עַיֵּן בַּלְּבוּשׁ (ס״א). הַהֲדַס צָרִיךְ (יא) לְקָשְׁרוֹ בִּימִין הַלּוּלָב וְהָעֲרָבָה מִשְּׂמֹאלוֹ [מַטֵּה מֹשֶׁה (סי׳ תתקכז)], וְכֵן נוֹהֲגִין. וְאִטֵּר יָד דְּיָמִין דִּידֵהּ הוּא שְׂמֹאל דְּעָלְמָא, מְצַדֵּד הַפְּרִי מְגָדִים (א״א סק״ד) דְּלֹא אָזְלִינַן בָּתַר דִּידֵהּ כִּי אִם בָּתַר דְּעָלְמָא, וְעַיֵּן בְּבִכּוּרֵי יַעֲקֹב (סק״ט): **(יג) כָּל שְׁלֹשָׁה מִינִים בְּיָדוֹ.** דְּאַף עַל גַּב דִּלְקִיחָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר שְׁמָהּ לְקִיחָה כְּדִלְקַמֵּהּ בְּסָעִיף ז׳, (יג) מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה בְּמָקוֹם דְּאֶפְשָׁר לֹא עָבְדִינַן: **(יד) שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים.** כְּנֶגֶד (יג) שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. וְנִרְאֶה דְּהַקְּשָׁרִים שֶׁל מַטָּה, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁקּוֹשֵׁר כָּל הַשְּׁלֹשָׁה מִינִים בְּיַחַד מִשּׁוּם נוֹי הוּא נֶחְשָׁב לְאֶחָד, ב]וְיַעֲשֶׂה לְמַעְלָה עוֹד שְׁנַיִם אִם אֶפְשָׁר לוֹ [טַ״ז (סק״א)]. וּבְאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ו) מַשְׁמַע שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים בַּלּוּלָב עַצְמוֹ, לְבַד הַקֶּשֶׁר הָרְבִיעִי שֶׁאוֹגֵד הַשְּׁלֹשָׁה מִינִים יַחַד. (יד) וְאִם לֹא נֶאֱגַד אֶלָּא אֶגֶד אַחַת כָּשֵׁר. כָּתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים דְּצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּעִנְיָן שֶׁיָּכוֹל לְכַסְכֵּס הֵיטֵב בְּהֶעָלִין, (טו) וְעַל כֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת טֶפַח לְמַעְלָה פָּתוּחַ וְלֹא מְקֻשָּׁר: **ב (טו) הַיְמָנִית.** מִשּׁוּם דְּהָנֵי תְּלָתָא מִצְוָה וְהָאֶתְרוֹג חֲדָא. וַאֲפִלּוּ בֵּרַךְ עָלָיו כְּבָר וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלוֹ פַּעַם שֵׁנִי, כְּגוֹן בִּשְׁעַת אֲמִירַת הוֹשַׁעְנוֹת, צָרִיךְ לִטְּלוֹ בְּיָמִין. וְאִם נָטַל שְׁנֵיהֶם בְּיָדוֹ אַחַת כָּתַב בְּאָרְחוֹת חַיִּים (הל׳ לולב סי׳ יט) דְּלֹא יָצָא, וְדַעַת הַטַּ״ז (ס״ק יד) דְּיָצָא (טז) כֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיָה הָאֶתְרוֹג עִמָּהֶם בַּאֲגֻדָּה אֶחָת, וְעַיֵּן בְּמַטֵּה יְהוּדָא (סק״ב) שֶׁחוֹלֵק עָלָיו וְדַעְתּוֹ כְּהַאָרְחוֹת חַיִּים, וּלְעִנְיַן הֲלָכָה ד]יֵשׁ לְהַחְמִיר בְּשֶׁל תּוֹרָה וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטְּלוֹ בְּלֹא בְּרָכָה: **(טז) רָאשֵׁיהֶם לְמַעְלָה וְכוּ׳.** דְּבָעִינַן שֶׁיִּטְּלֵן (יז) דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן בָּאִילָן, וְאִם הִפֵּךְ (יח) אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא, וּמִטַּעַם זֶה כָּתַב מַהֲרִי״ל (הל׳ לולב) שֶׁאוֹתָן הַלּוֹקְחִים הֲדַסִּים יְבֵשִׁים הַבָּאִים מֵאִיטַלְיָא יַתִּירוּם וְיִרְאוּ שֶׁמֻּנָּחִים כְּדֶרֶךְ גְּדִילָתָן, דְּלִפְעָמִים מֻנָּחִים רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד עִקָּרוֹ שֶׁל זֶה. וְכָתַב בְּמַטֵּה מֹשֶׁה (סי׳ תתקכח) (יט) דְּגַם כְּשֶׁנּוֹטְלִין רָאשֵׁיהֶן מִן הַצַּד הָוֵי שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ גְּדִילָתָן: **(יז) וְעִקְּרֵיהֶם לְמַטָּה.** וְאַף עַל גַּב דְּאֶתְרוֹג כְּשֶׁהוּא תָּלוּי בָּאִילָן עֻקְצוֹ לְמַעְלָה, מִכָּל מָקוֹם מִקְּרֵי (כ) דֶּרֶךְ גְּדִילָתוֹ עֻקְצוֹ לְמַטָּה אֶלָּא שֶׁהַפֵּרוֹת מַכְבִּידִין אוֹתוֹ:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ז) גְּמָרָא (לז.) וְהוּבָא בַּטּוּר: **(ח)** בַּ״ח (ס״ב) וְעַיֵּן בְּמַהַרְשָׁ״א (לז. ד״ה כי היכי) וְלִדְבָרָיו גַּם הַתּוֹסָפוֹת (שם) מוֹדִים בָּזֶה: **(ט)** מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב): **(י)** עַיֵּן בַּטּוּר: **(יא)** עַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״ד) מַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם הָאֲרִ״י (פרי עץ חיים שער הלולב פ״א) בָּזֶה ג]וְלֹא הֶעְתַּקְתִּיו כִּי הַפְּרִי מְגָדִים כָּתַב שֶׁלֹּא יִנְהֹג כֵּן אֶלָּא מִי שֶׁמֻּחְזָק בַּחֲסִידוּת, וּבְצִנְעָא וְלֹא בְּפַרְהֶסְיָא: **(יג)** הַגְּרָ״א: **(יג)** מָרְדְּכַי (פ״ג סי׳ תשמט) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ה): **(יד)** שְׁלָ״ה (מסכת סוכה פרק נר מצוה ד״ה מטה משה) בְּשֵׁם מַטֵּה מֹשֶׁה (סי׳ תתקכז): **(טו)** דֶּרֶךְ הַחַיִּים (דיני נטילת לולב ס״ב) בְּשֵׁם אֵלִיָּה רַבָּה (סק״ו): **ב (טז)** כֵּן מַשְׁמַע מֵהַטַּ״ז, **וּלְפִי זֶה אִם הָיָה בַּאֲגֻדָּה אַחַת אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא גַּם לְהַטַּ״ז, וּלְדִינָא גַּם בָּזֶה צָרִיךְ עִיּוּן** דְּהָא קַיְמָא לָן דְּלוּלָב אֵין צָרִיךְ אֶגֶד וְהָא לְחוּדֵהּ קָאֵי וְהָא לְחוּדֵהּ קָאֵי: **(יז)** גְּמָרָא (מה:): **(יח)** פּוֹסְקִים: **(יט)** וְנִרְאֶה לִי לְהָבִיא רְאָיָה לִדְבָרָיו מִתּוֹסָפוֹת בְּדַף ל״א עַמּוּד ב׳ דִּבּוּר הַמַּתְחִיל הוֹאִיל שֶׁכָּתְבוּ דִּכְשֶׁאֲגָדוֹ שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ אֵין זֶה חֲשִׁיב כְּמוֹסִיף מִשּׁוּם דְּלֹא הָוֵי כְּדֶרֶךְ גְּדִילָתָן עַיֵּן שָׁם הֲרֵי דְּגַם בְּדֶרֶךְ שְׁכִיבָה לֹא מִקְּרֵי דֶּרֶךְ גְּדִילָתוֹ, וְעַיֵּן בְּסֵפֶר בִּכּוּרֵי יַעֲקֹב (ס״ק יב) שֶׁמַּאֲרִיךְ גַּם כֵּן בְּעִנְיָן זֶה וּמַסִּיק לַהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ: **(כ)** פּוֹסְקִים:

ליקוטי דברי הרב: א] ובשו״ע הרב (ס״ו) כתב שיש נוהגין לאגוד ע״י שכורכין סביבות שלשה מינים אלו עד שיהיו מהודקין היטב ותוחבין ראשי הכרך לתוך העיגול הכרוך, ויש מחמירין לעשות קשר ע״ג קשר. וביו״ט שא״א לקשרן, אוגדין אותו בעניבה ע״ג עניבה (אבל לא בעניבה ע״ג קשר כיון שאינו חושש להתירו עולמית), או שתוחבין ראשי הכרך לתוך עיגול הכרך כמו שאמרנו. ומדבריו מבואר שלמד במרדכי שלא צריך לקשור לפני שכורך סביב. **ב]** וכדעה זו פסק בשו״ע הרב (סי״א). **ג]** ובשו״ע הרב הביאו בשם יש נוהגין ולא כתב שלא לנהוג כן אלא מי שמוחזק בחסידות, וזה לשונו (ס״ט): ויש נוהגין לאגוד שלשה הדסים אחד מימין הלולב דהיינו מימין האדם ואחד משמאלו ואחד באמצע נוטה לצד ימין, ושתי הערבות אחד בימינו ואחד בשמאלו. **ד]** וכן פסק בשו״ע הרב (ס״א).

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

וְאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל כָּל אָדָם, (יח) **דְּבָתַר יָמִין וּשְׂמֹאל דְּעָלְמָא אָזְלִינַן, וְלֹא בָּתַר יָמִין וּשְׂמֹאל דִּידֵהּ.** הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָזְלִינַן בָּתַר יָמִין דִּידֵהּ, וְיֵשׁ לִטֹּל הַלּוּלָב בְּיָמִין דִּידֵהּ וְהָאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל דִּידֵהּ (הרא״ש (פ״ג סי׳ כה) ורבינו ירוחם (נתיב ח ח״ד) ומהר״י ווייל (סי׳ קנא)), (ט) וְכֵן נָהֲגוּ, וְכֵן עִקָּר. (יט) וְאִם (י) [י] הִפֵּךְ, יָצָא (מהרי״ל (הל׳ לולב) ומנהגים) (כ) וְשׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו נוֹטֵל הַלּוּלָב בְּיָמִין, וְאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל, כְּכָל אָדָם (כל בו (סי׳ עב)): **ד** [י] **אָדָם** (כא) **שֶׁאֵין לוֹ יָד, נוֹטֵל לוּלָב** (יא) [יא] (כב) **בִּזְרוֹעוֹ,** (כג) **וְכֵן הָאֶתְרוֹג:** **ה** [כ] **יְבָרֵךְ עַל נְטִילַת לוּלָב, וְשֶׁהֶחֱיָנוּ,** (כד) **קֹדֶם שֶׁיִּטֹּל** (יב) **הָאֶתְרוֹג, כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתוֹ,** (כה) [ל] **אוֹ יַהֲפֹךְ הָאֶתְרוֹג** (יג) (כו) **עַד שֶׁיְּבָרֵךְ.** הַגָּה: (כז) וִיבָרֵךְ (יד) מְעֻמָּד (מהרי״ל (מנהגים) וכל בו (שם)), וְלֹא יְבָרֵךְ רַק פַּעַם אַחַת בְּיוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹטְלוֹ

י רוֹקֵחַ (סי׳ רכ).
כ טוּר בְּשֵׁם הָרַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק ז׳.
ל שָׁם בְּשֵׁם רִ״י תּוֹסָפוֹת ל״ט (ע״א ד״ה עובר).

בְּאֵר הֵיטֵב

הַלּוּלָב בְּיָמִין, וּכְשֶׁמַּנִּיחוֹ אוֹ נוֹתְנוֹ לְאַחֵר נוֹתֵן הַלּוּלָב תְּחִלָּה כְּמוֹ בִּתְפִלִּין, וּבִקְהִלּוֹת שֶׁנּוֹהֲגִים לִמְכֹּר הַמָּקוֹם אֵצֶל הַחַזָּן צָרִיךְ לְהַנִּיחַ הַלּוּלָב וְאַחַר כָּךְ הָאֶתְרוֹג עַל אֵיזֶה מָקוֹם. וּמֵאוֹתוֹ מָקוֹם יִקָּחֶנּוּ הָעוֹמֵד אֶצְלוֹ הָאֶתְרוֹג וְאַחַר כָּךְ הַלּוּלָב, עַיֵּן שְׁלָ״ה (שם אות יב), וְאִם לוֹקֵחַ מֵחֲבֵרוֹ יִקַּח הַלּוּלָב בִּשְׂמֹאל וְאַחַר כָּךְ הָאֶתְרוֹג גַּם כֵּן בִּשְׂמֹאל וְאַחַר כָּךְ יִקַּח הַלּוּלָב בְּיָמִין. וְיִקַּח הַלּוּלָב הַשִּׁדְרָה כְּלַפֵּי פָּנָיו כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי בְּסָעִיף קָטָן ד׳ בְּשֵׁם הָאֲרִ״י זַ״ל וְכֵן כָּתַב הַשְּׁלָ״ה (שם אות יד) וְעַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ח): **(ט) וְכֵן נָהֲגוּ.** וְכֵן הוּא הַסְכָּמַת אַחֲרוֹנִים וְעַיֵּן טַ״ז (סק״ג) וּבִתְשׁוּבַת חוּט הַשָּׁנִי סִימָן כ״ח: **(י) הִפֵּךְ.** פֵּרוּשׁ שֶׁאִם הִפֵּךְ הָאִטֵּר וְנָטַל הָאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל כָּל אָדָם יָצָא. וְכָתַב הַטַּ״ז (סק״ד) לְפִי עֲנִיּוּת דַּעְתִּי אֲפִלּוּ כָּל אָדָם שֶׁהִפֵּךְ וְנָתַן הָאֶתְרוֹג בִּימִינוֹ וְהָאֲגֻדָּה שֶׁל לוּלָב בִּשְׂמֹאלוֹ יָצָא בְּדִיעֲבַד עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בִּתְשׁוּבַת חוּט הַשָּׁנִי סִימָן כ״ח וּבִתְשׁוּבַת בֵּית יַעֲקֹב סִימָן קמ״ט. וְהַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ט) כָּתַב דְּאִם נָטַל הַלּוּלָב בִּשְׂמֹאל וְהָאֶתְרוֹג בְּיָמִין שֶׁיַּחֲזֹר וְיִטֹּל פַּעַם אַחֶרֶת בְּלֹא בְּרָכָה עַיֵּן שָׁם: **ד** (יא) **בִּזְרוֹעוֹ.** עַיֵּן בֵּית יַעֲקֹב סִימָן קמ״ט וּבְחַוֹּת יָאִיר סִימָן קס״ז וּבַהֲלָכוֹת קְטַנּוֹת (ח״א) סִימָן ע״ז וְעַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם סָעִיף קָטָן י׳: **ה** (יב) **הָאֶתְרוֹג.** וּלְאַחַר שֶׁנָּטַל הַלּוּלָב וְלֹא קֹדֶם לָכֵן, עַיֵּן סִימָן כ״ה סָעִיף ח׳. וְאִם שָׁכַח לְבָרֵךְ קֹדֶם לְקִיחָה מְבָרֵךְ עֲדַיִן. מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק יא), וְעַיֵּן סִימָן תרמ״ד סָעִיף א׳ מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי שָׁם (סק״ב): **(יג) עַד שֶׁיְּבָרֵךְ.** וְאִם לֹא נִתְכַּוֵּן לָצֵאת עַד שֶׁיְּבָרֵךְ מֻתָּר, שִׁלְטֵי גִּבּוֹרִים (כ. מדה״ר אות ד). וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחִלָּה דְּהָא יֵשׁ אוֹמְרִים דְּמִצְוֹת אֵינָן צְרִיכוֹת כַּוָּנָה. וּמִיהוּ נִרְאֶה לִי שֶׁיִּקַּח מֵחֲבֵרוֹ הַלּוּלָב בִּשְׂמֹאל תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יִטֹּל הָאֶתְרוֹג גַּם כֵּן בִּשְׂמֹאלוֹ וְאַחַר כָּךְ יִקַּח הַלּוּלָב בְּיָמִין וְנִמְצָא יוֹצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶם. מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק יב) וְעַיֵּן שְׁלָ״ה (שם): **(יד) מְעֻמָּד.** וּנְטִילָתוֹ תִּהְיֶה גַּם כֵּן

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

לוֹמַר דְּהָכִי עָדִיף, וְהָכִי רָהֲטִי דִּבְרֵי הַתּוֹסָפוֹת (לט. ד״ה עובר) וְהָרֹא״ש (פ״ג סי׳ לג) וְהַטּוּר וּבֵית יוֹסֵף (ד״ה וכשיטול) עַיֵּן שָׁם. וְכֵן כָּתַב בְּדָגוּל מֵרְבָבָה שֶׁהָעִקָּר הוּא שֶׁיִּקַּח הַלּוּלָב תְּחִלָּה. וְאָמְנָם גַּם עַל מַה שֶּׁכָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ח) כְּשֶׁיְּסַלֵּק יְסַלֵּק הַלּוּלָב תְּחִלָּה הוּא חוֹלֵק דְּהָא בִּמְנָחוֹת (לו.) אַהָא דְּחוֹלֵץ שֶׁל רֹאשׁ תְּחִלָּה פָּרִיךְ מְנָא לָן כו׳ עַיֵּן שָׁם, וְדִבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם הֵם מֵהַמַּטֵּה מֹשֶׁה (סי׳ תתקכט) שֶׁכֵּן כָּתַב בְּשֵׁם אִבֵּן שׁוּעֵיב וְנָתַן הַטַּעַם לְפִי שֶׁהִקְדִּים הַכָּתוּב ׳פְּרִי עֵץ הָדָר׳ (ויקרא כג מ) וְגַבֵּי תְּפִלִּין אָמְרִינַן כָּל זְמַן שֶׁבֵּין עֵינֶיךָ יִהְיוּ שְׁתַּיִם וְכֵן כָּל זְמַן שֶׁהַלּוּלָב בְּיָמִין יְהוּ שְׁתַּיִם בִּקְדֻשָּׁתָן עַיֵּן שָׁם: **ג [י] הִפֵּךְ.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב, וְכָתַב בִּשְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק ג׳ סִימָן מ״ו מִי שֶׁהוּא אִטֵּר יָד שֶׁעוֹשֶׂה כָּל הַמְּלָאכוֹת בִּשְׂמֹאל רַק שֶׁכּוֹתֵב בְּיָמִין נִרְאֶה שֶׁיִּקַּח הַלּוּלָב בִּשְׂמֹאלוֹ שֶׁהִיא אֶצְלוֹ יָמִין אַף שֶׁכּוֹתֵב בִּימִין כָּל אָדָם אֵין זֶה אֶלָּא לְעִנְיַן תְּפִלִּין אִיכָּא דֵּעוֹת מִשּׁוּם דִּכְתִיב (דברים ו ח־ט) ׳וּקְשַׁרְתָּם׳ ׳וּכְתַבְתָּם׳ דְּמַשְׁמַע שֶׁהַקְּשִׁירָה תָּלוּי בַּכְּתִיבָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן שְׁאָר דְּבָרִים הָוֵי יַד יָמִין אוֹתוֹ יָד שֶׁלּוֹ שֶׁעוֹשֶׂה בָּהּ כָּל הַמְּלָאכוֹת וּמַה לָּנוּ בִּכְתִיבָתוֹ עַיֵּן שָׁם. וְנִרְאֶה דְּאִם לְעִנְיַן שְׁאָר הַמְּלָאכוֹת הוּא שׁוֹלֵט בִּשְׁנֵיהֶם אַף שֶׁנָּקֵל לוֹ לַעֲשׂוֹת בִּשְׂמֹאל יוֹתֵר וְכוֹתֵב בְּיָמִין שֶׁל כָּל אָדָם יִקַּח הַלּוּלָב בְּיָמִין שֶׁכּוֹתֵב בָּהּ כֵּיוָן שֶׁעַל כָּל פָּנִים יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּלָאכוֹת בְּיָד זוֹ. וְעַיֵּן בְּשׁוּ״ת חוּט הַשָּׁנִי סִימָן (קכ״ח) [כ״ח] שֶׁכָּתַב שֶׁדִּבְרֵי הָרַמָּ״א נָפִיק מִבַּעַל הָעִטּוּר (ח״ב נט ע״ב), וּבְדַרְכֵי מֹשֶׁה (אות ב) מְבִיאוֹ מֵהַכֹּל בּוֹ (סי׳ עב) וְקָאֵי אַף לְאָדָם דְּעָלְמָא וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּאֵלִיָּה רַבָּה (ס״ק יב) עַיֵּן שָׁם: **ד [יא] בִּזְרוֹעוֹ.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב, וְעַיֵּן בִּרְכֵּי יוֹסֵף (סק״ה) בְּשֵׁם מַהֲרִ״י מוֹלְכוֹ שֶׁאִם אֵין לוֹ יָמִין יִטֹּל שְׁנֵיהֶם בִּשְׂמֹאל וְאִם אֵין לוֹ שְׂמֹאל יִטְּלֵם בְּיָמִין דְּהָא עֲדִיפָא מִלִּטֹּל זֶה אַחַר זֶה עַיֵּן שָׁם. וְכָתַב עוֹד שֶׁאִם אֵין לוֹ יָדַיִם וּזְרוֹעוֹת יִטֹּל בְּשִׁנָּיו כֵּיוָן דְּלָא כְּתִיב יָד כְּמוֹ דְּקַיְמָא לָן (אהע״ז סי׳ קסט סל״א) לְעִנְיַן חֲלִיצָה בְּגִדֶּמֶת, וְצָרִיךְ עִיּוּן לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי אִם מִקְּרֵי לְקִיחָה שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְקִיחָה בְּכָךְ כְּלָל וְעַיֵּן בַּהֲלָכוֹת קְטַנּוֹת (ח״א) סִימָן ע״ז שֶׁאֵין הַגִּדֵּם יָכוֹל לִטֹּל בְּשִׁנָּיו וְעַיֵּן בַּתְּשׁוּבוֹת דְּמַיְתֵי הַבַּאֵר הֵיטֵב, וְנִרְאֶה שֶׁעַל כָּל פָּנִים יִטֹּל בְּלֹא בְּרָכָה, וּפָשׁוּט דְּלָאו דַּוְקָא אֵין לוֹ יָד אוֹ יָדַיִם אֶלָּא אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ אֶלָּא שֶׁיָּדָיו אֲסוּרוֹת בְּעִנְיָן שֶׁאֵין יָכוֹל לִטֹּל בָּהֶם דָּבָר מֵאֵיזֶה מִקְרֶה וְסִבָּה רַחֲמָנָא לִצְלַן דִּינָא הָכִי, וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה סָעִיף קָטָן י״ג מַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם הַכֹּל בּוֹ (שם) שֶׁכָּתַב דְּגִדֵּם יִקַּח בִּזְרוֹעוֹתָיו דֻּמְיָא דְּגִדֶּמֶת בַּחֲלִיצָה, מַשְׁמַע כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי דְּבַשִּׁנַּיִם לֹא. וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲפִלּוּ יָד שְׂמֹאל יִקַּח הַלּוּלָב בְּיָדוֹ וְהָאֶתְרוֹג בִּזְרוֹעוֹ עַיֵּן שָׁם וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי נִרְאִין דִּבְרֵי מַהֲרִ״י

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

ג (יח) **דְּבָתַר יָמִין וּשְׂמֹאל דְּעָלְמָא וְכוּ׳.** דְּדַוְקָא (כא) תְּפִלִּין שֶׁהוּא דְּאוֹרַיְתָא, אִטֵּר אָזִיל בָּתַר יָמִין דִּידֵהּ, אֲבָל לוּלָב דִּנְטִילָתוֹ בְּיָמִין הוּא דְּרַבָּנָן, מִשּׁוּם חֲשִׁיבוּתָא בְּעָלְמָא דְּיֵשׁ בָּהּ תְּלָתָא מִצְוֹת, אִטֵּר הוּא כְּכָל אָדָם. וְטַעַם הַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּסָבַר דְּאָזְלִינַן בָּתַר דִּידֵהּ כְּמוֹ בִּתְפִלִּין: **(יט) וְאִם הִפֵּךְ יָצָא.** הַיְנוּ בֵּין אִטֵּר, (כב) וּבֵין מִי שֶׁאֵינוֹ אִטֵּר, אִם הִפֵּךְ וְנָטַל לוּלָב בִּשְׂמֹאלוֹ וְאֶתְרוֹג בִּימִינוֹ יָצָא, וְיֵשׁ מַחְמִירִין בָּזֶה, (כג) וְעַל כֵּן טוֹב לַחֲזֹר וְלִטְּלוֹ בְּלֹא בְּרָכָה: **(כ) וְשׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁעוֹשֶׂה כָּל הַמְּלָאכוֹת בִּשְׁנֵיהֶם שָׁוֶה בְּשָׁוֶה, (כד) אֲבָל אִם נָקֵל לוֹ לַעֲשׂוֹת בִּשְׂמֹאל, אַף שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת אוֹתָם גַּם בְּיָמִין זֶה לֹא מִקְּרֵי שׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו: **ד** (כא) **שֶׁאֵין לוֹ יָד.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁאֵין לוֹ יָדַיִם (כה) כְּלָל, נוֹטֵל הַלּוּלָב בִּזְרוֹעוֹ שֶׁל יָמִין, וְכֵן הָאֶתְרוֹג בִּזְרוֹעַ שְׂמֹאל, דְּמִי כְּתִיב וּלְקַחְתֶּם בַּיָּד: **(כב) בִּזְרוֹעוֹ.** הַיְנוּ בֵּית הַשֶּׁחִי, וְאִם יֵשׁ קָנֶה נוֹטֵל בְּמַרְפְּקוֹ, דְּזֶה נַמִי לְקִיחָה מִקְּרֵי. אֲבָל אֵין לוֹ זְרוֹעַ כְּלָל אֵין לִטֹּל בַּפֶּה, דְּזֶה לָאו לְקִיחָה הִיא כְּלָל [פְּרִי מְגָדִים (א״א סק״י)], וּבְבִכּוּרֵי יַעֲקֹב (ס״ק יח) חוֹלֵק עָלָיו עַיֵּן שָׁם: **(כג) וְכֵן הָאֶתְרוֹג.** וְאִם יֵשׁ לוֹ יָד אֶחָד (כו) יִטֹּל הַלּוּלָב בְּאוֹתוֹ יָד, אֲפִלּוּ הִיא שְׂמֹאל נֶחְשֶׁבֶת אֶצְלוֹ יָמִין, וְהָאֶתְרוֹג בִּזְרוֹעַ שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִטֹּל הָאֶתְרוֹג בִּזְרוֹעַ, יִטֹּל שְׁנֵיהֶם בְּיָדוֹ בָּזֶה אַחַר זֶה וְיוֹצֵא בָּזֶה כְּדִלְקַמָּן סָעִיף י״ב: **ה** (כד) **קֹדֶם שֶׁיִּטֹּל הָאֶתְרוֹג.** מִטַּעַם דְּאֵין לְבָרֵךְ (כז) קֹדֶם שֶׁיִּטְּלֶנּוּ לְהַלּוּלָב, דְּלֹא מִסְתַּבֵּר לְבָרֵךְ בְּעוֹד שֶׁהַלּוּלָב מֻנָּח בִּכְלִי, וְכֵן אֵין לְבָרֵךְ אַחַר שֶׁנָּטַל כָּל הָאַרְבָּעָה מִינִים, דְּבָעִינַן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן, הִלְכָּךְ מְבָרֵךְ קֹדֶם שֶׁיִּטֹּל הָאֶתְרוֹג דְּזֶהוּ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן שֶׁמְּעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, (כח) דְּהַיְנוּ שֶׁאִם חָסֵר לוֹ אֵיזֶה מִן הַמִּינִין לְכֻלֵּי עָלְמָא לֹא יָצָא, הִלְכָּךְ מִקְּרֵי עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן: **(כה) אוֹ יַהֲפֹךְ הָאֶתְרוֹג.** הָעֹקֶץ לְמַעְלָה, דְּאֵינוֹ יוֹצֵא בָּזֶה דְּבָעִינַן דֶּרֶךְ גְּדִילָתָן וּכְדִלְעֵיל בְּסָעִיף ב׳, וּלְאַחַר הַבְּרָכָה יַהֲפֹךְ הָעֹקֶץ לְמַטָּה כְּדֶרֶךְ גְּדִילָתָן וְיוֹצֵא בָּזֶה, וְעַיֵּן בְּבֵית יוֹסֵף (ד״ה וכשיטול) דְּיֵשׁ עוֹד עֵצָה שֶׁיִּהְיֶה קֹדֶם לַעֲשִׂיָּתָן, דְּהַיְנוּ (כט) שֶׁיְּכַוֵּן שֶׁלֹּא לָצֵאת בְּהַמִּצְוָה עַד (שֶׁיִּטֹּל כֻּלָּם בְּיָדוֹ) [אַחַר הַבְּרָכָה], וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הַגְּרָ״א שֶׁכָּתַב דְּזֶה הָעֵצָה (ל) הִיא הַיּוֹתֵר מֻבְחֶרֶת שֶׁבְּכֻלָּן: **(כו) עַד שֶׁיְּבָרֵךְ.** וְאִם שָׁכַח לְבָרֵךְ קֹדֶם לְקִיחָה (לא) מְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ, (לב) דְּהָא גַּם הַנִּעְנוּעַ הוּא מִן הַמִּצְוָה: **(כז) וִיבָרֵךְ מְעֻמָּד.** וּנְטִילָתוֹ (לג) תִּהְיֶה גַּם כֵּן מְעֻמָּד, וּבְדִיעֲבַד אִם עָשָׂה הַבְּרָכָה וְגַם הַמִּצְוָה

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ג (כא) פּוֹסְקִים: **(כב)** מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ט) וְאֵלִיָּה רַבָּה (ס״ק יב) בְּפֵרוּשׁ דִּבְרֵי הָרַמָּ״א וְכֵן מַשְׁמַע בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה (אות ב): **(כג)** מָגֵן אַבְרָהָם (שם) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים. וְכָתַבְתִּי בִּלְשׁוֹן טוֹב כִּי הָאֵלִיָּה רַבָּה (שם) כָּתַב דְּדַעַת כָּל הַפּוֹסְקִים דְּאִם הֶחְלִיף יָצָא וְדֵעָה הַמַּחְמֶרֶת דַּעַת יְחִידָאָה הִיא עַיֵּן שָׁם: **(כד)** כֵּן מַשְׁמַע מִשַּׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק״י): **ד** (כה) אַחֲרוֹנִים: **(כו)** אַחֲרוֹנִים: **ה** (כז) תּוֹסָפוֹת (לט. ד״ה עובר) וְהָרֹא״ש (פ״ג סי׳ לג): **(כח)** רְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּאַף שֶׁאִם כֻּלָּן לְפָנָיו יָכוֹל לִטְּלָן בָּזֶה אַחַר זֶה מִכָּל מָקוֹם כָּל כַּמָּה שֶׁאֵינוֹ נוֹטֵל הָאֶתְרוֹג לֹא קִיֵּם הַמִּצְוָה כְּלָל דְּמִצְוָה אַחַת הֵן לְפִיכָךְ מִקְּרֵי עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן: **(כט)** דְּאַף לְמַאן דְּאָמַר מִצְוֹת אֵינָן צְרִיכוֹת כַּוָּנָה מִכָּל מָקוֹם אִם כִּוֵּן שֶׁלֹּא לָצֵאת אֵינוֹ יוֹצֵא [הַגְּרָ״א וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים]: **(ל) אָמְנָם בְּעִקַּר הָעִנְיָן מַשְׁמַע מֵהַגְּרָ״א שֶׁאֵין אָנוּ צְרִיכִין כְּלָל לְחַפֵּשׂ עֵצָה בְּעִנְיָנֵנוּ שֶׁיִּהְיֶה עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן עַיֵּן שָׁם:** **(לא)** מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק יא): **(לב) פְּרִי מְגָדִים. וְהִנֵּה לִדְבָרָיו אִם כְּבָר נִעְנַע גַּם כֵּן אַף שֶׁאוֹחֵז עֲדַיִן בְּיָדוֹ שׁוּב אֵין יָכוֹל לְבָרֵךְ,** וְאַף דְּקַיְמָא לָן בְּסִימָן קס״ז (ס״ח) לְעִנְיַן הַמּוֹצִיא דְּאַף אִם שָׁכַח לְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא קֹדֶם אֲכִילָתוֹ מְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ, הַיְנוּ דַּוְקָא קֹדֶם שֶׁגָּמַר אֲכִילָתוֹ כַּמְבֹאָר שָׁם, **אָמְנָם לְפִי דַּעַת הַגְּרָ״א הַנַּ״ל מְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ וְעַיֵּן בְּבֵית יוֹסֵף** (ד״ה וכשיטול וד״ה והר״ן): **(לג)** עַיֵּן בְּשִׁבֳּלֵי לֶקֶט (סי׳ שסו) כַּמָּה טְעָמִים לָזֶה:

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah